

A hatalom Janus-arca

Augusztus 20-a évről évre élénk állítja Szent István alakját és művét. Élete nemcsak tudós vizsgálódások tárgya, hanem az első magyar szentnek kijáró tiszteleté is. De nemcsak mi tekintünk reá, ő is kérdőre von bennünket. A Szent István napi ünnepek az adott kor divatja vagy éppen ideológiája szerint különbözőképpen fogalmazták meg István üzenetét is az adott kor számára.

Az egyház inkább a szentet állítja előtérbe, a történészek az államalapítót látják benne. Jámbor szent volt-e István, népének apostola, a keresztény hitre térítője, vagy erőskezű, a hatalmát fegyverrel is megszilárdító, az egységes Magyar Királyságot megteremtő politikus? Hogyan és mire használta fokozatosan egyedulomná erősödő hatalmát?

Manapság több oldalról is elemzik a hatalom fogalmát és fajtáit. Lehet rosszul élni vele: a hatalom erőszakos érvényesítése rákényszeríti döntéseit a másakra, és így megfosztja a felelős mérlegelés és döntés lehetőségétől, csökkentve ezzel az együttműködés esélyét. Lehet azonban jól felhasználni: ilyenkor a „hatalom” (például a gyermekét nevelő szülő) a másik javára érvényesíti befolyását, segítve a másikat, hogy felismerje saját valódi érdekeit és értékeit, és lehetősége nyíljon az együttműködésre, az igazság közös keresésére és munkálására. — István nem ismerhetett efféle szociológiai-pszichológiai elemzéseket, de Istentől kapott küldetésének tekintette népe szolgálatát. Ennek alázatával és felelősségével gyakorolta hatalmát is. Emberfölötti feladatra vállalkozott: egyesítette az egymással viszálykodó törzseket, megszervezte a hatékony közigazgatást, létrehozta az egyház szervezetét. De mindennél nehezebb küzdelembe kerülhetett az, hogy belülről változtassa meg népének gondolkodását: az egyéni érdekek hajszolása helyett rávezesse őket az összefogás, az önzetlenség, a szolidaritás értékére, az igazságra és az igazságosságra.

István nem kívánt „plebejus attitűddel” reprezentáló államfő lenni, népének nem a kegyeit kereste, hanem a javát szolgálta; de nem volt diktátor sem, akit megrészeget a hatalom mámora. A reformokat önmagán kezdte: Krisztust követte, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő legyen mindenkinek szolgája.

Társadalmi konszenzus, „új államalapítás”, egy szétesett társadalom (újra)egyesítése, a közjó közös munkálása ma sem képzelhető el „egészpályás lerohanással”, csak Szent István módjára Isten előtti őszinte felelősségtudattal, a szolgálat lelkületével. Ahogyan fiához, Imréhez írt *Intelmeiben* olvassuk: „Uralkodjál szelíden, alázattal, békésen, harag és gyűlölködés nélkül! A király koronájának legszebb ékszerei a jótettek; azért illő, hogy a király igazságossággal és irgalmassággal, valamint a többi keresztény erénnyel ékeskedjék. Minden nép saját törvényei szerint él; add meg az országnak a szabadságot, hogy aszerint éljen!”